

Željko M. Rajković¹ , Darko N. Mitrović¹, Vladimir K. Miletić¹

¹Univerzitet u Beogradu, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Beograd, Srbija

Korespondencija: Vanredni profesor dr Željko Rajković
Univerzitet u Beogradu, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja
Blagoja Parovića 156, 11000 Beograd, Srbija
Tel.: +381 65 2009 026. E-mail.: rajkoviczeljko@yahoo.com

SAŽETAK

Internacionalna Kanu Federacija prepoznaje 9 pojava oblika kanua. Jedna od veoma popularnih je kanu polo. Kanu polo je timski sport koji pripada porodici sportskih igara. Dva tima sa po pet igrača se međusobno bore da postignu veći broj golova sa vaterpolo loptom, u bazenu specifičnih dimenzija. Kanu polo se razvijao paralelno u tri slične varijante pravila i to kao alternativa veslanja za vreme vetrovitih i hladnih zimskih dana. Kanu polo sadrži najveći broj različitih tehnika u odnosu na sve veslačke sportove, dok se baratanje loptom vrši mešavinom vaterpolo, rukometnih, košarkaških i odbojkaških tehnika. Simultano rukovanje loptom, uz pregled igre i ometanje protivnika je veoma zahtevna koordinaciona aktivnost koja prevazilazi veslanje u prirodi sa različitim preprekama, kako po sadržaju tako i po dinamici. Danas se kanu polo igra u oko 40 država. Divljevodaške kanu discipline u državama zapadnog Balkana nisu razvijene na visokom nivou, dok kanu polo aktivnosti, klubovi i takmičenja uopšte ne postoje. Uvođenje kanu poloa u sistem sporta zapadno balkanskih država može biti iskorišćeno kao sredstvo za omasovljenje kajakaškog sporta, kao i za podizanje kvaliteta kajakaša primenom situacionog i nadsituacionog metoda vežbanja. Veoma zahtevne aktivnosti na različitim treninzima, sa većom mogućnošću za takmičenje, kao i sa dužim i sadržajnijim takmičarskim kalendarom, mogu značajno unaprediti veštine potrebne za veslanje u kajaku i kanuu u svim njegovim pojavnim oblicima. Pored toga ne treba zanemariti ni ekonomski efekat razvoja kroz sportske objekte, infrastrukturu i čamce sa zaštitnom opremom, koji u jednom trenutku mogu postati osnov za organizaciju domaćih i međunarodnih takmičenja.

Ključne reči: *strategija sporta, transfer, sredstvo, divlje vode.*

UVOD

Kajakaštvo i kanuistika pripadaju grupi veslačkih sportova, odnosno sportova čija se takmičenja održavaju na vodi. Pod oznakom kajak ili kanu, podrazumevaju se svi čamci u kojima se kod veslanja sedi (ili kleči) licem okrenutim ka smeru kretanja, dok vesla nisu ni sa čim pričvršćena za čamac, već se slobodno drže u rukama (Mitrović, 2003).

Iako se ova aktivnost u današnje vreme koristi kao sportska i rekreativna aktivnost, nekada je imala potpuno drugačije funkcije i to u lovu i ribolovu, transportu ljudi i robe, ratnu i istraživačku (Weber, 1950).

Poboljšavanjem uslova za život i rad, modernizacijom industrije, čovek se sve manje bavio teškim fizičkim poslovima i sve više vremena je poklanjao razonodi, turizmu, a kasnije i sportu. Tako su počela i prva nadmetanja u kajaku i kanuu.

Postoji veliki broj kajakaških i kanu sportskih grana i disciplina koje međusobno imaju veliki broj sličnosti i razlika. Devet sportova za čiju organizaciju takmičenja je zadužena Internacionalna kanu Federacija (ICF) su: Kajak i kanu na mirnim vodama (Canoe sprint), Kajak i kanu na divljim vodama (Wildwater canoeing), Kajak-kanu slalom (Canoe slalom), Kajak i kanu za osobe sa invaliditetom (Paracanoe), Kajak kanu maratoni (Canoe maraton), Kajak polo (Canoe polo), Trke u zmajevim čamcima (Dragon boat), Kajak slobodnim stilom (Canoe freestyle), Okeanske (morske) trke u kajaku (Canoe ocean racing), Uspravno veslanje (Stand up paddling) uz sportove koji su prepoznati od strane ICF-a i to: Jedrenje kanuom (Canoe Sailing), rafting (Rafting), Surfovanje kajakom (Waveski surfing) i veslanje na okeanu u katamaran čamcima (Vaa) (<https://www.canoeicf.com/>).

Dugi period vremena na Balkanu u nazivu pojava oblika veslanja u kajaku i kanuu prevladavao je termin kajak, do promene od strane ICF-a, koja se odigrala pre nekoliko decenija. Još uvek na navedenim prostorima postoje terminološki nesporazumi oko kajakaških i kanu disciplina koji nisu rešeni na zadovoljavajući način. ICF danas za sve discipline zadržava naziv kanu iako se u većini slučajeva vesla i u kajakaškim i u kanu čamcima, dok se u nekim vesla samo u kajacima kanu polo (Canoe

Polo), Okeanske trke u kajaku (Ocean Racing), Surfovanje kajakom (Waveski surfing), a nazivaju se kanu disciplinama. Objašnjenje leži u Engleskom običaju koji datira sa kraja 19. veka kada je bilo uobičajeno kanuom nazvati svako plovilo u kojem veslač sedi nisko i gleda u pravcu kretanja čamca, nasuprot tada veoma rasprostranjenom veslanju u rimenu i skulu, gde se veslač kreće leđima napred (<https://www.canoeicf.com/disciplines/canoe-polo/history>).

Jedan od veoma interesantnih pojava oblika ovog sporta je Kanu polo. Kanu polo je timski sport koji pripada porodici sportskih igara. Dva tima sa po pet igrača, se međusobno bore da postignu veći broj golova, sa vaterpolo loptom, u bazenu specifičnih dimenzija (Basley, 2008). Danas se kanu polo igra, u oko 40 država, dok u državama zapadnog Balkana kanu polo aktivnosti, klubovi i takmičenja ne postoje uopšte (<http://www.canoeipoarchives.org/polo-playing-countries.html>).

Problem ovog istraživanja predstavlja činjenica da države Zapadnog Balkana ne beleže nekada veliku masovnost članstva kao i sjajne rezultate u kajaku i kanuu na divljim vodama i kajak kanu slalomu, dok se značajan broj kajakaša i kanuista na mirnim vodama bavi trenaznim i takmičarskim aktivnostima isključivo sezonski u vreme proleća, leta i jeseni, dok nekada značajni centri sportova na vodi širom Balkana trule i bukvalno se raspadaju ostajući verni prethodnom vremenu i tradiciji propalih investicija.

Uvođenje kanu poloa u sistem sporta zapadno balkanskih država može biti iskorišćeno kao sredstvo za omasovljenje kajakaškog sporta, jačanje nacionalnih kajakaških federacija, povećanje broja kajakaša i kanuista koji treniraju cele sezone, kao sredstvo za podizanje kvaliteta kajakaša i kanuista na mirnim i divljim vodama primenom situacionog (Tomić, Šoš, 1983) i nadsituacionog metoda vežbanja, kao i sredstvo za ekonomsku dobit potencijalnom organizacijom nacionalnih i internacionalnih takmičenja u kanu polou što je i predmet ovog rada.

Pod Zapadnim Balkanom ovde se podrazumevaju države Srbija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Severna Makedonija i Albanija.

METODE

U radu je korišćena metoda teorijske analize sadržaja naučne i stručne literature i kauzalna metoda sa sistematizacijom profesionalnog iskustva autora rada u oblasti fizičkog vaspitanja, sporta i rekreacije, sa naglaskom na veslačke sportove, sa primenom logičkog induktivnog i deduktivnog zaključivanja.

Kanu Polo

Kanu polo je timski sport koji pripada porodici sportskih igara. Za razliku od drugih kajakaških i kanu sportova kod kojih je cilj preći određenu distancu za što kraće vreme, u kanu polou postoje dve ekipe od po pet igrača koji se trude da sa vaterpolo loptom postignu što više golova, odnosno prime što manje. Utakmica traje po deset minuta u dva poluvremena. Kod ove igre igrači moraju znati da veslaju i istovremeno da manipulišu sa loptom pomoću vesala i sa rukama, često se događa da se igrači prevrnu, posle čega se eskimotažom ili uz pomoć suparnika ili saigrača vraćaju na vodu što je brže moguće kako bi nastavili sa igrom. Kanu polo moguće je igrati na svim vodenim površinama koje se ne kreću, pa i u bazenima, što pruža mogućnost za bavljenje ovim sportom tokom čitave godine. Pored sve svoje zanimljivosti i dinamike kanu polom se i dalje bavi relativno mali broj ljudi i zemalja. Kanu polo se igra isključivo u kajacima, ne postoje kanuističke discipline (ICF, 2013).

Kratka istorija Kanu poloa

Prvi zapisi o ljudima na plovilima koji su se na vodi igrali sa loptom zabeleženi su u Britanskim časopisima i datiraju iz druge polovine devetnaestog veka. Engleski magazin „Punch or the London Charivari“ je 1875.godine prvi put opisao igrače koji stoje u čamcima veslajući dugačkim drvenim veslima sa dve lopatice, zatim su 1880.godine naslikani u Londonu igrači iz Škotske koji sede na drvenim burićima u obliku konja (sa glavom i repom konja) i od 1884.godine se pojavljuju slike u kojima kajakaši sede u „Rob-Roys“ čamcima i igraju nešto što je najviše ličilo na današnji kanu polo (British Canoe Union, 2006). Tada igra nije bila sa mnogo kontakata kao danas i golovi su bili u visini vode (nisu bili

izdignuti), ostala, prateća oprema - kacige, prsluci, zaštitne gume na pramcu i krmi čamca nisu postojale, te je pri kontaktima moglo da dođe do ozbiljniji povreda igrača (Beasley, 2008).

Godine 1926. Nemačka kajak-kanu federacija uključila je kanu polo (sa nešto drugačijim pravilima igre od današnjih) u svoj savez kao novu, atraktivnu sportsku granu sa ciljem da kroz timsku igru razvije kolektivni duh i saradnju između veslača, da doprinese finansijama federacije i na drugi način obogati primenu veslačkih veština (Beasley, 2008).

Francuska sledi Nemačku nakon tri godine sa prvim pojavnim oblicima kanu poloa, sa ciljem da se unesu promene u veslačke treninge i testiraju veštine kajakaša. Francuska verzija pravila su se, takođe, menjala tokom kasnijih perioda (Beasley, 2008).

U Australiji se igrao kanu polo od 1952. do 1970. godine sa izvesnim razlikama u pravilima. Uglavnom su igrali kajak polo u kajacima dvosedima, tako što je igrač koji sedi napred hvatao, dobacivao, šutirao i manevisao sa loptom rukama, a igrač koji sedi pozadi je kontrolisao kretanje i položaj čamca (<http://www.canoe.org.au/>).

U Britaniji je ovaj sport počeo da se igra 1950. godine, ali bez jasnih propisa i smeru razvoja (British Canoe Union, 2006). Nezavisno od ovog sporta od 1966. godine masovno su građeni kajaci za obučavanje početnika u bazenima za plivanje. Tadašnji školski bazeni bili su manjih dimenzija (10m x 25m), te je bilo potrebno napraviti i kajak manjih dimenzija koji bi bio funkcionalan u takvom prostoru. Prvi kajak manjih dimenzija napravljen je od drveta sa zaobljenim pramcem i krmom, čime je obezbeđena zaštita bazena, kajaka i početnika u slučaju sudara (Beasley, 2008).

Entuzijazam širenja kanu poloa je kulminirao prikazom ovog sporta na internacionalnoj izložbi čamaca u Kristalnoj palati u Londonu 1970. godine.

Tada su prihvaćena i prva pravila za igru. ICF je 1986.godine favorizovao englesko-francusko-australijску verziju ovog sporta sa izdignutim golovima i dimenzijama terena, dok je dozvolio kontakt lopte i vesla što odgovara nemačkoj, italijanskoj i holandskoj verziji pravila (ICF, 2013). Prva demonstracija ove igre je organizovana 1987. godine u Duizburgu (Nemačka) u sklopu svetskog prvenstva u kajaku i kanuu na mirnim vodama (Beasley, 2008).

Sportska oprema za kanu polo

Za igranje kanu poloa potrebno je imati odgovarajuću opremu – kajak, veslo, špric-deku, zaštitnu kacigu, zaštitu za trup i vaterpolo loptu. Samo lopta je standardnih dimenzija, sve ostalo varira (Mattos, Evans, 2016).

Postoji specijalno adaptiran čamac-kajak za ovaj sport, koji je dizajniran tako da veslač sa njim može brzo da promeni pravac, da bude dovoljno stabilan, da iz njega dobacuje i hvata loptu, štira na gol i brani se od protivnika, da uz to nikoga ne povredi i smanji mogućnost da ošteti opremu (Beasley, 2008). Kanu polo čamac je niskog volumena, što igraču daje mogućnost da lako krmu i brzo menja pravac kretanja i ako nema krmicu. Poslednjih godina sa napretkom u proizvodnji i konstrukciji čamaca, koriste se karbon-kevlar i samo karbon.

Kod kanu poloa, kao i na divljim vodama najčešće se koriste špric-deke od neoprena, koje su čvrsto pričvršćene elastičnom gurtinom za valobran čamca (Rajković, Rajković, 2016). U slučaju naginjanja ili prevrtanja igrač eskimotažom može da se vrati iznad površine vode bez ulaska vode u čamac, upravo zahvaljujući špric deki (Mattos, Evans, 2016).

Igrači koriste kajakaško veslo za igru kajak pola (<https://canoepolo.shop/en/en-Canoepolo-Paddles>). Kao i kod veslanja kajaka na mirnim vodama mora se dobro promisliti kod određivanja optimalne dužine vesla, veličine i oblika lopata, kao i međusobnog ugla koji zaklapaju lopate. Dužina vesla ne zavisi samo od morfoloških, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti igrača kao što je to slučaj u drugim veslačkim sportovima (Gullion, 1987).

Veliki uticaj ima i pozicija u timu. Golmani češće biraju duža vesla, sprinteri kraća što doprinosi poboljšanju njihovih mogućnosti na tim pozicijama. Kada je u pitanju oblik lopatica vesla, takođe, najveći uticaj ima pozicija u timu, tako golmani i igrači koji se manje kreću najčešće biraju simetrična vesla (Beasley, 2008). Na izbor veličine lopatice, odnosno njihove zapremine, u svim kajakaškim disciplinama utiču individualne sposobnosti snage koje su u najvećoj korelaciji sa uzrastom i polom (Rounds, Dicket, Brown, Sabas, 2005), dok je u kanu polou maksimalno dozvoljena površina određena zbog prevencije zloupotrebe od strane golmana.

Uloga kacige je da zaštiti glavu i lice igrača od mogućih povreda tokom meča. Bez nje igrači ne mogu da nastupaju na utakmici. Za kacigu je zakačena zaštita za lice, koja ustvari predstavlja čeličnu mrežu (Mattos, Evans, 2016).

Zaštitu za trup predstavlja zaštitni prsluk, kao i kod kajaka i kanua na divljim vodama, on mora da zadovoljava određene uslove u skladu sa pravilima ICF-a. Uloga ovog prsluka je da zaštiti igrača od mogućih traumatskih oštećenja, dok je sekundarna uloga u kanu polou da ga održi na površini vode u slučaju da se prevrne, ostane bez svesti i slično (ICF, 2013).

Tehnika kanu poloa

Visok nivo ovladanosti tehnikom u kanu polou podrazumeva efektivno i efikasno korišćenje mišića za kontrolisanje čamca i lopte (Cochrane, 2010). Razlika u odnosu na sve druge kajakaške sportove je ta što pored zahteva za dominantnim sposobnostima ravnoteže, eksplozivne snage (kod pokretanja i promene pravca kretanja čamca) i izdržljivosti u snazi postoje i određeni akcentovani zahtevi po pitanju koordinacije (dominantno preciznosti) u rukovanju, hvatanju, dodavanju i šutiranju lopte. Dominantna mišićna grupa u zaveslaju (ekstenzori nogu, mišići leđa, rotatori trupa) se pokreće velikim motornim jedinicama (jedan neuron, oživčava veliki broj mišićnih vlakana), pa je potrebno više vremena za učenje tehnike u kajaku i kanuu, kako bi se izgradili precizni pokreti veslom (Mitrović, Rajković, 2020).

U kanu polou kajakaši koriste veliki broj različitih tehnika i to: plat, zaveslaj napred, kočenje, zaveslaj nazad, prednji polukružni i zadnji polukružni zaveslaj, privlačenje, odbijanje... (Harrison, 1998; Ford, 1995; Rounds, Dicket, Brown, Sabas, 2005). Uz to čamac malih dimenzija i zahtevi igre omogućavaju i diktiraju promene pravca promenom težišta tela i uranjanjem leve ili desne strane pramca ili krme u vodu. Dodatne elemente tehnike predstavljaju situacije kontakta dva čamca kada se jedan može postaviti iznad ili ispod drugog, uz česte sudare pod 90° i nešto ređe direktne sudare. Jedan od sastavnih delova igre je i prevrtanje uz eskimo okret koji omogućava brz povratak prevrnutog igrača u igru. Ujedno je potrebno uvežbavati i manevar skidanja špric-deke i izlazak na površinu

(u slučaju neuspele eskimotaže, za šta je dovoljno i 5 sekundi (Monk, Knap, 1976). Opasnosti prevrtanja se delimično poništavaju vežbanjem u grupi posebno na „rizičnim“ vodenim površinama (Dillon, Oyen, 2009).

Eskimotaža sa svim svojim varijantama sa i bez vesla je svakako jedna od ključnih veština (Harrison, 1998) koje igrači kajak pola moraju naučiti. Specifičnost kod ove kajakaške veštine u odnosu na sve ostale je ta što kajakaš nije oslonjen na čulo vida preko koga čovek prima većinu (80%) informacija (Keros, Pečina, Ivančić-Košuta, 1999), pa se manevar zasniva na osećaju drugih čula. Dodatno otežanje predstavlja moguća situacija prevrtanja i eskimotaže sa loptom, gde je potrebno razmišljati i o položaju protivnika i saigrača.

Manevrisanje loptom pored kontrolisanja kajaka predstavlja jednu od ključnih sposobnosti za kvalitetnu igru kajak pola. Rukovanje loptom kod kajak pola ima najviše sličnosti sa rukovanjem loptom u vaterpolu i obuhvata sledeće elemente: podizanje-hvatanje lopte sa površine vode, dobacivanja, ubacivanja i šutiranja na gol, hvatanje dodanih lopti, presecanje lopti, uz različite načine odbrane gola. Pasom ili dobacivanjem igrač dodaje loptu saigraču, ubacivanjem je ubacuje u prazan prostor ili je ubacuje u igru nakon auta, a kod šuta je upućuje ka голу protivnika. Kao i u većini drugih sportskih igara ove lopte mogu biti upućene lučnom putanjom kao lob udarac ili pravolinijskom, kao npr. dobacivanje u rukometu, pored toga mogu biti izvedene jednom ili obema rukama. Nešto ređe se koriste i elementi tehnike košarke sa loptom i to češće kod ubacivanja ili lob dodavanja. Najviši nivo osećaja za loptu i vodu predstavlja primena odbojkaških tehnika baratanja loptom kada se sa dve ili jednom rukom ili čak veslom vrši kratak kontakt sa loptom i ona brzo usmerava u željenom pravcu (Beasley, 2008).

Postoji veliki broj različitih varijanti bazičnih šuteva i paseva koji je primenljiv i pogodan u različitim situacijama u igri. Šutevi sa promenom ugla u ručnom zglobu se često koriste kako bi se zavarao golman. Kod njih se svi segmenti tela sukcesivno pomeraju svojim tokom, samo krajnja promena ugla u ručnom zglobu delimično promeni pravac kretanja lopte čime se otežava posao golmanu. Promena visine, promenom ugla u zglobu lakta kod ispuštanja lopte i lopte koje

dobiju spin (rotaciju oko svoje ose) pri ispuštanju iz šake takođe mogu zadati poteškoće protivničkoj odbrani (Beasley, 2008).

Po ugledu na druge sportske igre i u kanu polou primenjuju se i finte – lažna kretanja. Kod njih govor telom daje signal protivniku da krene u odbranu u pogrešnom pravcu, nakon čega napadač promeni kretanje i pokuša da realizuje zamišljeno bez smetnji protivnika. Tako postoje i takozvana “lažna” kretanja dobacivanja i šutiranja kod kojih igrači zamahnu rukom kao da će šutnuti, ali im lopta ostane u ruci na šta odbrana odreaguje, nakon čega igrač uputi loptu u drugom pravcu ili krene u prodor. Takođe, igrači mogu zavarati protivničku odbranu „lažnim“ pogledom, tako što pogled fokusiraju ka jednoj tački kao da će ka njoj uputiti loptu na šta odbrana adekvatno odreaguje, ali igrač loptu uputi ka nekoj tački iz perifernog vida ili ka igraču čiju poziciju je prethodno zapazio (Beasley, 2008).

Hvatanje se uči uporedo sa dobacivanjem lopte, i predstavlja jednu od ključnih veština kod igre kajak pola. Loptu možemo uhvatiti jednom rukom, obema rukama ili izkontrolisati veslom.

Lopta može biti “presečena”, uhvaćena i zaustavljena uz pomoć vodene površine, poklapanjem lopte šakom ili lopaticom vesla odozgo.

Dribling u kajak polu ili vođenje lopte se izvodi stalnim podbacivanjem, tako što igrač loptu podigne iz vode, baci je ispred sebe i dovela do nje kako bi je ponovo preuzeo, veslanje dok je lopta na špric-deki nije dozvoljeno.

Za kontrolisanje lopte igrači koriste i veslo kao produžetak ruku kako bi blokirali pas između protivnika, blokirali šut na gol, privukli loptu u domet ruku, podigli loptu sa vode ili je dobacili saigraču. Veslo u ovakvim situacijama je korisno iz razloga što je veći domet kojim igrači mogu da utiču na kretanje lopte, ali su kordinacione sposobnosti slabije u odnosu na manipulisanje rukama sa loptom (Beasley, 2008). Loptu od protivničkih igrača, često odbrana oduzima presekom dobacivanja između napadača tako što naglim, refleksnim podizanjem ili postavljanjem vesla što više u polje iznenada preseče putanju kretanja te lopte. Uspeh ovih sposobnosti zavisi od sposobnosti anticipacije u kom će smeru biti upućena lopta, od brzine refleksnih reakcija i od koordinacionih sposobnosti očiju (čula vida) i ruku (Cochrane, 2010).

Veslom se može izvoditi i dribling. Kod vođenja lopte sa veslom, prednost je u tome što je veslo u rukama i igrači koji dobro dribljaju na ovaj način, mogu se kretati bez gubljenja ritma i većih zastoja. Igrači veslo koriste i kako bi uhvatili loptu nakon dodavanja, što je manje sigurno u odnosu na hvatanje lopte rukama, ali obezbeđuje mogućnost za brži polazak u dribling i bolju kontrolu čamca (Beasley, 2008). Uz sve već navedeno, kajakaši treba da se kreću po vodenoj površini koordinisano tako da pojedinačni naponi čine sinergetski efekat ekipe. Tako su veoma česte tranzicije iz napada u odbranu i obrnuto uz česte sprinteve, promene pravca, sa specifičnim ulogama i pojedničnom, grupnom i timskom taktikom, gde su definisani položaji i kretanja svake pozicije u timu ponaosob (Cochrane, 2010).

Kajak i Kanu u državama Zapadnog Balkana

Države zapadnog Balkana nisu razvile kajak i kanu sport do svog punog mogućeg potencijala. Naporima pokreta "Narodna Tehnika" kajak je posle Drugog svetskog rata ojačao sistem privrede i sporta Jugoslavije, gde je osbosobio za rad veliki broj mladih ljudi koji su tek po sticanju osnovnih radnih veština dobijali priliku da treniraju ovaj sport. Svoj vrh u masovnosti kajak na Balkanu doživljava 60tih i 70tih godina XX veka, gde se kasniji razvoj zasniva na profesionalizmu i težištu ka vrhunskim rezultatima. Neprincipijelni otklon od masovnog sporta zasigurno je između ostalih faktora zaslužan za usporavanje zamajca razvoja i sadašnje stanje stagniranja i u nekim slučajevima izumiranja ovog sporta na Zapadnom Balkanu.

Kanu polo aktivnosti ne postoje na ovim prostorima (<http://www.canoepoloarchives.org/polo-playing-countries.html>). Na osnovu toga je moguće postaviti pitanje treba li dozvoliti da se i ovde kao i u drugim delatnostima dozvoli kašnjenje za razvijenim zemljama Evrope 100 godina ili će zaostatak uspeti da se zadrži na dvocifrenom broju (trenutno 96 godina zaostataka u uvođenju sistema takmičenja)? Tako Srbija ima relativno dobro razvijen kajak i značajno slabije razvijen kanu na mirnim vodama uz velike oscilacije u članstvu i u rezultatima na međunarodnom nivou, dok se kajakom i kanuom

na divljim vodama bavi mali broj sportista uz slabije rezultate na međunarodnim takmičenjima.

Bosnu i Hercegovinu karakteriše značajno razvijeniji rafting od kajaka i kanua. Potencijal za razvoj je veliki, obzirom na veliki broj mogućih staza za trening i takmičenje na mirnim i divljim vodama. Posle raspada Jugoslavije Bosna i Hercegovina nikada nije dostigla nivo koji je imala pre tridesetak godina.

Crna Gora razvija kajak tek u novije vreme. Pored značajne površine morske obale, nekoliko jezera i značajnih brzih reka, funkcioniše tek nekoliko klubova uz veoma mali broj sportista.

Severna Makedonija nekada iako sa malim brojem klubova veoma zapažena i na mirnim i na divljim vodama, danas funkcioniše sa desetak klubova uglavnom divljevodskih, bez vidljivih rezultata na internacionalnom nivou.

Za Albaniju nema dostupnih podataka, ali je primetan njihov izostanak sa internacionalnih takmičenja.

Sigurno na zabeleženo stanje kajakaškog sporta na zapadnom Balkanu utiče dugoročno nepovoljna ekonomska situacija u regionu, protekli ratovi i međusobni sukobi.

Ipak potrebno je istaći da nepostojanje strateškog pristupa razvoju takođe omogućava da situacija zadržava status "quo".

Jedno od obeležja navedene moguće strategije može biti i uvođenje kanu poloa u sisteme sporta navedenih država.

Postoje i razvojni programi ICF-a gde je moguće konkurisati za čamce i nešto zaštitne opreme (<https://www.canoeicf.com/development/equipment-donations>).

Za ponovni zamajac razvoju ovog sporta u regionu postoji još nekoliko neiskorišćenih resursa, kao što su međusobna koordinisana saradnja između zemalja zapadnog Balkana, u smislu zajedničke razvojne strategije, podele troškova infrastrukture, razvoja kadrova, zajedničkog korišćenja specifičnih sportskih objekata i opreme, pa do organizacije zajedničkih treninga.

Potencijalni benefiti uvođenja kanu poloa u sistem sporta država Zapadnog Balkana

Iako ICF pokriva 9 i više posebnih, ali veoma srodnih sportskih disciplina, veoma mali broj država u svetu se paralelno razvija u svim njenim pojavnim oblicima. Države koje svoju strategiju razvijaju u tom pravcu imaju veliku masovnost, dok njihovi takmičari pokazuju visoke nivoe znanja i veština koje ispoljavaju u širokom opsegu. Značajan broj zemalja poodavno je uključio kajak i kanu (Kanada, Mađarska, Nemačka, Australija, Češka, Slovačka, Rusija, Belorusija...), a posebno i kanu polo u sistem školskog sporta. Ovo nije učinjeno na način na koji je to učinjeno na primer u Srbiji, gde se školskim sportom smatra samo sistem međuškolskih takmičenja od opštinskog do saveznog nivoa, već su za to specijalno razvijene škole sporta, gde mladi završavaju kurseve obuke, pa se tek nakon toga uključuju u sistem dugogodišnjih redovnih treninga, gde tek potom slede takmičenja od mlađeg školskog do univerzitetskog nivoa. Nažalost sistemi sporta na Zapadnom Balkanu su doživeli potpuni raspad pa na primer Univerzitetski sport nema skoro nikakvu realnu vezu sa sistemom sporta u zemljama Zapadnog Balkana. Problematično finansiranje i nepostojanje redovnog fizičkog vežbanja za studente zanemaruje se na račun regrutovanja već aktivnih sportista koji studiraju i koji bez sistemskih promena mogu ponekad i osvojiti neku medalju na međunarodnim takmičenjima, pa i time odlažu značajnije promene u svojim državama, jer se smatra da rezultat donosi funkcionisanje nekakvog sistema, dok se dešava upravo suprotno, a to je da se rezultati dešavaju uprkos postojećem sistemu. Kanu polo kao sport koji u sebi sadrži osobine više grana sporta (Sheykhlovand, Gharaat, Bishop, Khalili, Karami, & Fereshtian, 2015) i pojedinih naizgled nespojivih veština je odlično sredstvo za razvoj sposobnosti i veština mladog čoveka, koji treba da postane oslonac razvoja svoje države u veoma bliskoj budućnosti.

Kajak i kanu na divljim vodama sa svojim disciplinama klasik i sprint spustu, kao i slalomu i ekstremnom slalomu predstavlja veoma zahtevne oblike kretanja gde uz neophodnu snagu, brzinu i izdržljivost dominiraju veštine i sposobnosti ravnoteže u dinamičkim uslovima, veština "čitanja vode" (prepoznavanje oblika vodotoka uz odabir smera kretanja sa poznavanjem njegovih uzroka i posledica) (Ford, 1995; Absolon, 2018), kao i koordinacija u smislu prevazilaženja različitih prirodnih i veštačkih prepreka (Harrison, 1998). Direktni i brzi napredak kajakaša i kanuista na divljim ali i mirnim vodama može se postići korišćenjem kanu poloa kao sredstva u treningu i to kroz situacioni i nadsituacioni pristup. Složenije i dinamičnije svakodnevne situacije na treningu kanu poloa uz više paralelnih radnji koje se dešavaju istovremeno, mogu značajno poboljšati performanse takmičara u njihovom matičnom sportu. U celom procesu značajniji je trening i obuka od samog takmičenja jer je poznato da više od 90% vremena sportista provede trenirajući, dok se vrlo mali deo vremena takmiči. Često se u rezultatskom značenju zanemaruju promene koje se dešavaju na treninzima u smislu probijanja barijera u trajanju, intenzitetu, i obimu napora, savladavanja različitih situacija van zone komfora i sticanju veština koje predstavljaju značajnija ostvarenja od pukog

plasmana i poređenja nekoliko sportista međusobno. Pri tom uticaj kanu poloa se može ogledati i u manjem odlivu tek obučениh početnika jer postoji dalja mogućnost njihove obuke uz dodatni prostor za takmičarsku karijeru. Pri tom i već aktivni sportisti mogu obogatiti svoj kalendar takmičenja, tako što će se takmičiti u više grana kajakaškog sporta, pa time povećati obim i intenzitet svojih treninga uz nastavak napredovanja širenjem oblasti veština i sposobnosti, nasuprot njihovom zastoju i intenzivnom kondicioniranju i uskoj specijalizaciji. Indirektno sa većim brojem članova, sa više razvijenih grana sporta mogu jačati i nacionalne kajakaške federacije, koje trenutno u zemljama Zapadnog Balkana predstavljaju najveći ograničavajući faktor i prepreku za sopstveni razvoj, zbog neelokventnosti, pa nepostojanja bilo kakve strategije, a onda i nespretnih i pogrešnih pokušaja, kao i dominantnim bavljenjem razvoja sopstvene administracije uz velike uspehe u gušenju sopstvenog sporta. Korišćenjem bazena u obuci i treninzima (Rajković, Mitrović, Milivojević, 2013) kanu poloa, posebno zimi povećao bi se broj specifičnih treninga na vodi aktivnih takmičara koji najčešće ne ispunjavaju broj preveslanih kilometara ili vreme provedeno na vodi koji omogućavaju rezultate na međunarodnom nivou.

Da bi novi sistem proizveo i ekonomske efekte potrebno je izvesti vreme. Tako se nakon investicija u specifičnu opremu i rekvizite, zakup bazena ili uređenje slobodnih vodenih površina može očekivati dobit od organizacije takmičenja u kanu polou na nivou osnovnih i srednjih škola, univerziteta, klubova, kao i nacionalnih takmičenja različitih uzrasta i kategorija. Jedan opremljen centar za kanu polo mogao bi da bude održiv samo na osnovu međunarodnih takmičenja koja se organizuju za evropske univerzitete, klubski evropski i svetski nivo kao i za evropska i svetska prvenstva reprezentacija oba pola i više uzrastnih kategorija.

ZAKLJUČAK

Pojedini (ili mnogi) sportovi posebno u situacijama dostizanja platoa u učenju i napredovanju mogu poslužiti i kao sredstvo za unapređivanje sportista u drugom sličnom ili dijametralno različitom matičnom sportu, a ne samo kao krajnji cilj u smislu rezultata. Ponekad dalji i duži put ranije dovodi do cilja, pa izlet u novi sport može poslužiti kao odskočna daska za rezultate u matičnom sportu, gde se bukvalno može povući paralela sa poznatim izrekama “jedan korak nazad dva koraka napred” i “požuri polako”...

Na taj način kanu polo može poslužiti kajakašima na divljim vodama da značajno unaprede svoje veštine i sposobnosti. Simultano rukovanje loptom, uz pregled igre i ometanje protivnika je veoma zahtevna koordinaciona aktivnost koja prevazilazi veslanje u prirodi sa različitim preprekama, kako po sadržaju tako i po dinamici. Pri tome kajakaši rešavaju veliki broj zadataka u isto vreme što u najvećoj meri usavršava njihovu stabilnost i osećaj za vodu. Kombinacija vaterpolo, rukometnih, košarkaških i odbojkaških tehničkih elemenata podrazumeva visoku automatizaciju u održavanju balansa, kao i situacionom ispoljavanju različitih vrsta zaveslaja.

Uvođenje kanu poloa u sistem sporta zapadno balkanskih država može biti iskorišćeno kao sredstvo za omasovljenje kajakaškog sporta, kao i za podizanje kvaliteta rezultata primenom situacionog i nadsituacionog metoda vežbanja. Veoma zahtevne aktivnosti na različitim treninzima, sa većom mogućnošću za takmičenje, kao i sa dužim i sadržajnijim takmičarskim kalendarom, mogu značajno unaprediti veštine

potrebne za veslanje u kajaku i kanuu u svim njegovim pojavnim oblicima. Pored toga ne treba zanemariti ni ekonomski efekat razvoja kroz sportske objekte, infrastrukturu i čamce sa zaštitnom opremom, koji u jednom trenutku mogu postati osnov za organizaciju domaćih i međunarodnih takmičenja.

Pored navedenog postoje brojni primeri neiskorišćenih i dovoljno neistraženih mogućih transfera između veslačkih disciplina i to u oba smera kao što su kajak i kanu, kajak na mirnim i divljim vodama, rafting i kajak, akademsko veslanje i kajak i kanu sa specifičnim benefitima ili naglašavanjima pojedinih tehničkih, taktičkih ili kondicionih celina. U tom smislu predstavlja razočarenje činjenica da na Balkanu ne postoje univerzalni veslački klubovi gde se paralelno podučavaju svi veslački sportovi, dok slični primeri u svetu postoje.

Navedena konstatacija postaje posebno interesantna kada se razmatra redosled u usvajanju pojedinih tehničkih celina u treningu, gde je moguće potpuno izbeći zastoje i plateau u napredovanju, gde svaka veslačka disciplina (šire gledano i pojedini drugi sportovi) ima svoje značajno i nezamenljivo mesto. Pretpostavka je da upravo u ovoj oblasti, leži veliki neiskorišćeni resurs za poboljšanje rezultata u svim veslačkim sportovima.

Za kvantitativne i kvalitativne skokove u svom radu ponekad je potrebno da treneri i sportski menadžeri izađu iz svoje stručno fenomenološke zone komfora i potraže rešenja nešto šire nego što je to uobičajeno, što opet podrazumeva multidisciplinarni pristup uz stalno samousavršavanje.

LITERATURA

1. Absolon, M. (2018). *The Ultimate Guide to Whitewater Rafting and River Camping*. Falcon, Guilford; Roman & Littlefield Publishing group, inc. Lanham.
2. Basley, L. (2008). *Canoe Polo – Basic Skills and Tactics*. Victoria : National library of Australia.
3. British Canoe Union (2006). *Canoe and Kayak Handbook*. Pesda Press : Wales.
4. Cochrane, D. (2010). *Canoe Polo, Level 1, Coaching Course*. Australian canoeing : Australia.
5. Int. Canoe Federation (2013). *Canoe Polo Competition Rules*. International Canoe Federation: Lausanne.
6. Dillon, P.S., and Oyen, J. (2009). *Kayaking*. American Canoe Association, Fredericksburg : Human Kinetics, Champaign.
7. Ford, K. (1995). *Whitewater and Sea Kayaking*. Human Kinetics:Champaign.
8. Gullion, L. (1987). *The Canoeing and Kayaking Instruction Manual*. American Canoe Association, Fredericksburg; Adventurekeen, Birmingham.
9. Harrison, (1998). *Whitewater Kayaking*. Stackpol Books : Mechanicsburg.
10. Keros, P., Pečina, M., Ivančić-Košuta, M. (1999). *Temelji anatomije čoveka*. Medicinska biblioteka : Zagreb.
11. Mattos, B., Evans, J. (2016). *The Illustrated Handbook of Kayaking. Canoeing & Sailing: A Practical Guide To The Techniques*. Anness Publishing : London.
12. Mitrović, D. (2003). *Veslanje (skripta)*, Univerzitet u Beogradu, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja:Beograd.
13. Mitrović, D., Rajković, Ž. (2020). *Tehnika i metodika akademskog veslanja*. Univerzitet u Beogradu, Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja:Beograd.
14. Monk, C., Knap, J. (1976). *A Complete Guide to Canoeing*. Toronto:Pagurian press limited.
15. Rajković, Ž., Mitrović, D., Milivojević, I. (2013). Obučavanje veslanja u kajaku na zatvorenom bazenu. *Metodička praksa*, Pedagoški fakultet, Beograd, Vol. 13, 4: str 591-608.
16. Rajković, J., Rajković, Ž. (2016). Špric deka, hauba kokpita plovila. *Povratak prirodi, br. 4*, 20-21.
17. Rounds, J., Dicket, W., Brown, S., Sabas, R. (2005). *Basic Kayaking: All the Skills and Gear You Need to Get Started*. Mechanicsburg, Stackpole books.
18. Sheykhlovand, M., Gharaat, M., Bishop, P., Khalili, E., Karami, E., & Fereshtian, S. (2015). Anthropometric, Physiological, and Performance Characteristics of Elite Canoe Polo Players. *Psychology & Neuroscience*, 8(2), 257–266. <https://doi.org/10.1037/pne0000013>.
19. Tomić, D., Šošće, H. (1983). *Situacioni trening u sportu*. Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru:Mostar.
20. Weber, V. (1950). *Kajak i kajakaštvo*. Tehnička knjiga:Beograd.

<https://www.canoeicf.com/disciplines/canoe-polo/history>

<https://www.canoeicf.com/>

<http://www.canoeipoloarchives.org/polo-playing-countries.html>

<https://canoepolo.shop/en/en-Canoeipolo-Paddles>

<https://www.canoeicf.com/development/equipment-donations>

<http://www.canoe.org.au/>

SUMMARY

The International Canoe Federation includes 10 forms of kayaking and canoeing and recognizes 4 additional disciplines. One of the most popular is canoe polo. Canoe polo is a team sport that belongs to the family of sports games. Two teams of five players each fight to score more goals, with a water polo ball, in a pool of specific dimensions. Canoe polo developed in parallel in three similar variants of the rules, as an alternative to paddling during windy and cold winter days. Canoe polo contains the largest number of different techniques in relation to all paddling sports, while ball handling is done with a mixture of water polo, handball, basketball, and volleyball techniques. Simultaneous handling of the ball, with an overview of the game and interfering with the opponent is a very demanding coordination activity that does not exist in paddling in nature with different obstacles, both in terms of content and dynamics. Today, canoe polo is played in about 40 countries. Wild and flat water kayak and canoe disciplines have existed in the countries of the Western Balkans outside the European Union for many years, while canoe polo activities, clubs and competitions do not exist at all. The introduction of canoe polo in the sports systems of the West Balkan countries outside of European Union can be used as a means to popularize canoeing, as well as to raise the quality of canoeists by applying situational and super-situational training methods. Very demanding activities during more diverting trainings, with a greater opportunity to compete, as well as with a longer and more meaningful competition calendar, can significantly improve the skills needed for kayaking and canoeing in all its manifestations. In addition, the economic effect of development through sports facilities, infrastructure and boats with protective equipment should not be neglected, which at some point may become the basis for the organization of domestic and international competitions.

Key words: *sports strategy, transfer, means, wildwaters.*

Received: 04.03.2022.

Approved: 18.07.2022.

Correspondence:

Željko Rajković, Associate professor PhD

University of Belgrade, Faculty of Sport and Physical Education

Blagoja Parovića 156, 11000 Belgrade, Serbia

Tel.: +381 65 2009 026. E-mail: rajkoviczeljko@yahoo.com

 <https://orcid.org/0000-0002-7948-8293>